

"Mü'min ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyasî yapıp, âkıbetinde, müstehak oldukları cehenneme teslim eder." cümlesini izah eder misiniz?

"İşte, muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefiher, Cenâb-ı Hakkın hayvânâtından bir nevi habislerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imâreti için halk etmiştir. Mü'min ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyasî yapıp, âkıbetinde, müstehak oldukları Cehenneme teslim eder."(1)

Kainatta her şey zıddı ile bilinir, kaidesi önemli bir kaidedir. Bu sebeple kainatta nispi bir çok hatlar çizilmiş ki kemalat ve güzellikler bütün derece ve mertebeleri ile bilinip anlaşılın.

Mesela, sıcaklığın bir mertebesi varken zıddı olan soğuk müdahale edince binlerce derecesi açığa çıkıyor. Işığın değer ve makamı karanlığın müdahalesi ile anlaşılıyor, beyaz siyah ile biliniyor vs...

Şayet bu zıtlar olmasa idi bu gibi kemal ve güzelliklerin kıymet ve mertebeleri anlaşılamayacaktı. Gözümüz önünde durduğu halde, hatta şiddetle durduğu halde, fark edemeyecektik ve bilemeyecektik. Bir nevi şiddetle durması onun bilinmemesine perde olacaktı. Balıkların sürekli suyun içinde durmasından suyu fark edememesi gibi, biz de sürekli ve şiddetli zuhur ve deliller içinde olmamızdan dolayı bu delil ve zahir olma halini tam manası ile fark edemiyoruz.

Mesela, hava sürekli ve aralıksız içimizde olmasından dolayı çoğu zaman havayı fark etmeyiz. Bu, bir çeşit havanın şiddetli ve kesintisiz bir şekilde bizi sarmalamasından gelen bir haldir. Kesik ve sönük gelse idi onu fark etmemiz kolay olacaktı. Nitekim havasız kaldığımız zaman çabukça kıymetini anlıyoruz.

Aynı şekilde, iman müminin içinde hava gibi sürekli durduğu için, onu fark edip kendi kendine kıyaslayamıyor. Bu iman nimetini ve sair ikram ve ihsanlarını mümin kullarına bildirmek ve fark ettirmek için, Allah kafirleri bir kıyas ve zıt olarak karşılıklarına dikmiş ve rakip yapmıştır. Nasıl sıcak soğuk ile ışık karanlık ile biliniyor ise, Allah'ın ihsan ve ikram ettiği iman ve nimetlerde küfür ve kafirin nispeti ile biliniyor. Küfür ve kafir olmasa bir çok nimetlerin kıymet ve mertebesi anlaşılmazdı, bu sebeple Allah kafiri yaratmış.

(1) bk. [Lem'alar, On Yedinci Lem'a.](#)